

Utrecht Centre for Water,
Oceans and Sustainability Law

Nederland 'Climate Proof' Yes, We Can!

But should we?

Marleen van Rijswick

Universiteit Utrecht

Jubileumcongres Vereniging voor Milieurecht, Geertekerk Utrecht, 14 juni 2017

Waarom wij? Als juristen?

“The Dutch
don’t do
anything;
They over-do
everything”

Dat kun je van juristen niet
zeggen als het om
klimaatadaptatie gaat

2013:

- VMR Klimaatadaptatiecongres voor omgevingsrechtjuristen
- Topsprekers
- **4** aanmeldingen...

“Waar gaat dat over?”
“Niet relevant voor
onze praktijk”

Een uitgangspunt om in gedachten te houden. U bent:

(de advocaat van) een burger of bedrijf of een ngo dat negatieve gevolgen/schade ondervindt vanwege klimaatverandering (wateroverlast, droogte, uitvallen electriciteit, datacentres, hitte/gezondheidsproblemen, verdroging/milieuschade etc.)

- Weet u hoever uw eigen verantwoordelijkheid reikt?
- Voor zover 'een overheid' verantwoordelijk is, welke overheid is dat?
- Is duidelijk wat iedere overheid kan, mag of juist moet doen?
- Voor zover die overheid als gevolg van de Omgevingswet niets regelt of geen maatregelen neemt: wat kunt u doen?
- Wat als verschillende overheden bevoegdheden hebben, wie spreekt u aan en wat kunt u vragen?
- Zijn er beleidsinstrumenten gebruikt waar bestuursrechterlijke rechtsbescherming tegen open staat?
- Zo niet, wat zou u bij de civiele rechter in kunnen brengen als verantwoordelijkheden diffuus, of gedeeld zijn met andere overheden of als een overheid zijn eigen zorgplicht in mag vullen?

INHOUD & CONCLUSIES

- Waarom zouden we? Er is een klimaatprobleem, zowel in de stad als op het platteland.
- Wat willen we? 'Resilience' / Doelstellingen zijn vaag, onvoldoende meetbaar en niet handhaafbaar
- Wat gaan we doen? Maatregelen: met name praktisch en vooralsnog onvoldoende
- Waar gaan we wat doen? Stad en platteland
- Hoe gaan we dat doen? Vrijwillig en met veel beleidsvrijheid
- Wie gaat dat doen: Onduidelijke bevoegdheidsverdeling, onduidelijk publiek of privaat en verschillend per gebied/stad/regio
- Wat is de rol van het recht? Zeer beperkt, waarom?

Op basis van 4 grote onderzoeksprojecten
(Kennis voor klimaat (Governance of Adaptation en Nationale adaptatiestrategie),
Deltaprogramma, EU FP7-Starflood, Sponge cities)

Zie <https://www.uu.nl/utrecht-centre-for-water-oceans-and-sustainability-law>

Onderzoekers:

internationale teams, multidisciplinair onderzoek

HET PROBLEEM

Type klimaatverandering	Voorbeelden
Onzekere systeemveranderingen op mondiale schaal (niet-lineaire deel, tipping points)	IJskappen Extreme zeespiegelstijging Verandering golfstromen Omslag klimaatsystemen
Geleidelijke veranderingen (lineair, gemiddelden, goed te voorzien, KNMI scenario's)	CO2 en temperatuur Zeespiegel Verzuring oceanen Neerslagpatronen Rivierafoeren Bodemdaling Verziltig
Verandering weersextremen (grote variabiliteit, minder goed te voorzien)	Extreme buien Hagel- en onweersbuien Droogte Hittegolven Extreme rivierafoeren

Klimatrisico's

- Economische risico's
- Persoonsgebonden risico's (gezondheid)
- Milieu- en natuurrisico's

Risico = kans x effect

Er zijn dus 2 'knoppen' om aan te draaien:
de kans verminderen en
de effecten verkleinen

Gilissen, H.K. (08-11-2013). Adaptatie aan klimaatverandering in het Nederlandse waterbeheer - Verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid, diss UU, Kluwer 2013.

Keessen, A.M. & van Rijswijk, H.F.M.W. (2012). Adaption to Climate Change in European Water Law and Policy. Utrecht Law Review, 8 (3), (pp. 38-50)

Impact in Europa én Nederland:

Droogte

Overstromingen

(Overstromingen zijn een probleem omdat ze het **gevolg** kunnen zijn van klimaatverandering (Deltaprogramma) en Overstromingen kunnen de **oorzaak** zijn van schade (uitvallen vitale functies) (Nationale adaptatiestrategie)

Wateroverlast

Hittestress

- Keessen, Andrea (14-03-2014). In search of a European legislative approach to adaptation to climate change. In Marjan Peeters & Rosa Uylenburg (Eds.), EU Environmental Legislation - Legal Perspectives and Regulatory Strategies (pp. 193-210). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Keessen, A.M. & van Rijswijk, H.F.M.W. (2012). Adaption to Climate Change in European Water Law and Policy. Utrecht Law Review, 8 (3), (pp. 38-50)
- Runhaar, H.A.C., Uittenbroek, C.J., van Rijswijk, H.F.M.W., Mees, H.L.P., Driessen, P.P.J. & Gilissen, Herman Kasper (2016). Prepared for climate change? A method for the ex-ante assessment of formal responsibilities for climate adaptation in specific sectors. Regional Environmental Change, 16 (5), (pp. 1389-1400)

Een venijnig probleem

Omdat de effecten verschillen per Europese regio is klimaatadaptatie bij uitstek een terrein waar:

- **nationale,**
- **regionale en**
- **lokale oplossingen** nodig zijn

past goed bij filosofie EU-beleid en Omgevingswet (subsidiariteit/bestuurlijke afwegingsruimte)

Maar dan moet er wel wat gebeuren

Nederlands beleidskader

- Nationale Klimaatadaptatiestrategie 2016 (NAS): 'Aanpassen met ambitie'.
- Deltawet en jaarlijks Deltaprogramma (op basis van de Waterwet)

Nationale Klimaatadaptatiestrategie (sectoren)

- **water en ruimte**
- **natuur**
- landbouw, tuinbouw en visserij
- gezondheid
- recreatie en toerisme
- **infrastructuur (weg, spoor, water, luchtvaart)**
- **energie**
- **IT en telecom**
- **veiligheid**

Gilissen et al, 2015: De klimaatbestendigheid van de vitale infrastructuur beoordeeld vanuit juridisch-bestuurlijk perspectief - Over de verwachte effectiviteit van de verdeling van verantwoordelijkheden voor de beheersing van klimaatrisico's in de elektriciteits- en de internetsector. Nederlands Juristenblad (25), (pp. 1640 - 1648)

Nationale Klimaatadaptatiestrategie (effecten)

1. Meer **hittestress** bij mensen door extreem weer: meer zieken, ziekenhuisopnamen, sterfgevallen en verminderde arbeidsprestatie/toename van arbeidsverzuim.
2. Vaker **uitval van delen van vitale en kwetsbare functies** door extreem weer: energie, telecom, IT-voorzieningen en hoofdinfrastructuur.
3. Frequentere oogstschade en andere **schade in de land- en tuinbouw** door extreem weer: verminderde gewasopbrengsten, beschadiging van productiemiddelen.
4. **Verschuiving van klimaatzones** waardoor een deel van de **flora en fauna** – onder meer door gebrek aan internationale ruimtelijke samenhang in de natuur – onvoldoende kan meebewegen met het verschuivende klimaat.
5. **Gezondheidsverlies, arbeidsverlies** en kosten door een mogelijke toename van infecties en allergieën zoals hooikoorts of andere luchtwegklachten.
6. **Cumulatieve effecten** waarbij uitval in één sector of op één locatie gevolgen heeft voor andere sectoren en/of andere locaties.

Deltawet en Deltaprogramma

(op basis van de Waterwet)

➤ Waterveiligheid

(EU STARFLOOD: www.starflood.eu)

➤ Ruimtelijke adaptatie

➤ Zoet water

Gilissen, H.K., Keessen, A.M. & van Rijswijk, H.F.M.W. (2013). De verdeling van zoet water als normatief vraagstuk. Water Governance, 3, (pp. 21-30) (10 p.). Themanummer Normen en Waarden in Water Governance.

Keessen, A.M. & Ernst, W.W.P. (2015). Omgaan met waterschaarste in een waterrijk land. Tijdschrift voor Agrarisch Recht (10), (pp. 455-466)

Solidariteit, flexibiliteit en duurzaamheid als leidende beginselen

Keessen, A.M., Vink, Martinus J., Wiering, Mark, Boezeman, Daan, Ernst, W.W.P., Mees, H.L.P., Van Broekhoven, Saskia & Van Eerd, Marjolein (2016). Solidarity in water management. Ecology and Society, 21 (4)

Wat willen we?

“Resilience” en “Adaptatie”

Een veerkrachtige samenleving die om kan gaan met
klimaatverandering

De Engelsen vinden hun aanpak beter dan de Nederlandse
aanpak, want mensen weten om te gaan met de negatieve
gevolgen van klimaatverandering

STARFLOOD-hypothese: Resilience

“Stedelijke gebieden die gevoelig zijn voor wateroverlast en overstromingen worden veerkrachtiger als meerdere (water)veiligheidsstrategieën gelijktijdig en goed afgestemd worden toegepast”

*“capacity to resist”,
“capacity to absorb and recover” and
“capacity to adapt”*

Hegger, Dries L T, Driessen, Peter P J, Dieperink, Carel, Wiering, Mark, Raadgever, G. T Tom & van Rijswijk, Helena F M W (26-06-2014). Assessing Stability and Dynamics in Flood Risk Governance - An Empirically Illustrated Research Approach. Water Resources Management, 28 (12), (pp. 4127-4142).

Hegger, D.L.T., Driessen, P.P.J., Wiering, Mark, van Rijswijk, H.F.M.W., Kundzewicz, Zbigniew W., Matczak, Piotr, Crabbé, Ann, Raadgever, G.T., Bakker, M.H.N., Priest, Sally, Larrue, Corinne & Ek, Kristina (2016). Toward more flood resilience: Is a diversification of flood risk management strategies the way forward?. Ecology and Society, 21 (4).

STARFLOOD-hypothese: “ADEQUATE ADAPTATIE”

Succesvolle implementatie vraagt om strategieën die

- goed zijn afgestemd,
- passen binnen de bestaande institutionele bevoegdheidsverdeling en
- rekening houden met de mogelijkheden en beperkingen van de fysieke en sociale context

legitimiteit

effectiviteit

efficiëntie

5 (water)veiligheidsstrategieën voor stad en platteland

Preventie

Ruimtelijke
ordening

Verdediging

bv dijken

Mitigatie

ruimte
creëren
groene daken
anders bouwen
andere stedelijke inrichting

Risicomanagement

Herstel

verzekeringen

Wat betekent dit juridisch?

- Er is niet één oplossing, meerdere beleidsterreinen relevant
- Afstemming tussen ro-milieu-water-natuur-infrastructuur nodig
- Beleidsvrijheid en regionale differentiatie nodig
- Gedeelde verantwoordelijkheid publieke en private partijen moet worden vormgegeven
- Duidelijke bevoegdheidsverdeling tussen verschillende betrokken overheden nodig
- Duidelijke doelstellingen / eventueel normering nodig voor de afbakening van zorgplicht en verantwoordelijkheden
- Monitoring van resultaten (wat ga je meten)
- Aanpassen beleid / maatregelen naar aanleiding van nieuwe omstandigheden of monitoringresultaten
- Handhaafbaarheid
- Rechtsbescherming
- Overige legitimizeitsvragen

Klimaatadaptatie Nederland

Doelstellingen watersysteem

➤ **Nieuwe waterveiligheidsnormering voor overstromingen (Waterwet)**

- Inspanningsverplichting (?, of na 1-1-2017 resultaat? signaleringswaarden...)
- Geen rechtsbescherming tegen normering, beleidsdocumenten/bestuursakkoorden, algemene regels en/of feitelijke maatregelen
- Onrechtmatige daad bij tekortschieten in de zorgplicht

➤ **Normering voor regionaal watersysteem (Waterwet)**

- Inspanningsverplichting,
- Geen rechtsbescherming tegen normering, , beleidsdocumenten/bestuursakkoorden, algemene regels en/of feitelijke maatregelen
- Onrechtmatige daad bij tekortschieten in de zorgplicht

Klimaatadaptatie Nederland

Doelstellingen stedelijk gebied

- Stedelijk gebied: onderzoek naar 3 steden Utrecht, Rotterdam en Amsterdam (Wet ruimtelijke ordening, Wet milieubeheer en Waterwet/gemeentelijke watertaken/gemeentelijk rioleringsplan)

Liping Dai, Rebecca Wörner Helena F.M.W. van Rijswijk, Rainproof Cities in the Netherlands. Dutch governance approaches to climate adaptive urban planning, International Journal of Water Resources Development, (under review)

- Reikwijdte van de zorgplicht in stedelijk gebied wordt in beginsel lokaal bepaald, passend binnen 'goede ruimtelijke ordening' en gemeentelijke watertaak
 - Wordt niet altijd vastgelegd in rioleringsplan (Wm) of bestemmingsplan (Wro), maar in beleid en 'city-branding' documenten
 - Focus op participatie, faciliteren, subsidies etc
 - Wel rechtsbescherming tegen bestemmingsplan, niet tegen rioleringsplan of beleid
 - Meerlaagse veiligheid wordt complex ivm rechtsbescherming
 - Onrechtmatige daad moeilijker te construeren

Doelstellingen stedelijk gebied: worden lokaal bepaald

- Amsterdam: Regen van 60mm/uur in 2020 kunnen verwerken zonder schade aan gebouwen en vitale infrastructuur.
Volledig “rainproof” in 2050.
- Rotterdam: De stad is 100% “climate-proof” in 2025
- Utrecht: In publieke ruimten wordt overstroming van straten voorkomen en infrastructuur blijft te gebruiken tot een regen van 20 mm/uur. Bij regen van meer dan 60 mm/uur zal de gemeente ernstige schade binnen in huizen en verkeershinder proberen te vermijden
- Wat is de rol of taak van waterschappen bij wateroverlast in stedelijk gebied?

Nederlands waterbeheer:

Een voorbeeld voor de wereld (OESO 2015)

Maar wat kan en moet beter?

- Waterkwaliteit
- Eerlijker financiering waar het gaat om
 - bijdrage landbouw
 - afstemming water en ruimtelijke ordening
- **Bewustzijn burgers**
 - **Van risico's**
 - **Van normatieve keuzes**
 - **Van eigen verantwoordelijkheid**
- Participatie
- Awareness vergroten – gebruik je mobiele telefoon
 - Vul je postcode in: bijvoorbeeld 2914 AA (Nieuwerkerk aan den IJssel)
 - <http://www.overstroomik.nl>

Nederlandse praktijk: maatregelen

- Preventie (RO): pro-actieve ruimtelijke planning, maar er wordt nog steeds veel gebouwd op ongeschikte plaatsen wb water en natuur, stedelijk ontwerp houdt er nog niet veel rekening mee (vgl New York)
- Verdediging/bescherming: klassiek waterbeheer, bescherming natuur (EU en nationaal), nature-based solutions, robuustere natuurgebieden
- Mitigatie: waterbeheer (berging), klimaatadaptief bouwen, bouwvoorschriften, drijvende woningen, groene daken, andere stedelijke inrichting, afkoppelen regenwater,
- Risicomanagement: calamiteitenplannen, waarschuwingssystemen
- Herstel: **taboe, verzekeringen**

Hoe gaan we Nederland veiliger maken?

Waterbeheer: Nieuwe normering, nieuwe benaderingen

- Meerlaagse veiligheid: Algemeen beschermingsniveau te verwezenlijken door waterkeringen, ruimtelijke maatregelen en vluchtroutes. Wat wilt u?
- Vasthouden- Bergen –Afvoeren: Zowel in de stad als op het platteland

Integraler veiligheidsbeleid

Waterbeheer & Ruimtelijke kwaliteit:

- Ruimte voor de rivier

Waterbeheer en natuur:

- Building with Nature
- De Zandmotor
- Markerwadden
- beekherstelprojecten etc)

Multifunctioneel ruimtegebruik

- Waterpleinen
- Groene daken

Overheidsinitiatieven en de geest van de Omgevingswet

- Nieuwe risiconormering (Waterwet 1-1-2017)
- Wetgeving (Omgevingswet):
 - Decentralisatie/Subsidiariteit
 - Flexibilisering
 - Beleidsvrijheid
 - Integrale benadering
 - Gedeelde overheidsverantwoordelijkheid
 - Vertrouwen en samenwerken
 - Meer eigen verantwoordelijkheid voor burgers en bedrijven
- Investerings in
 - Kennis
 - Maatregelen
 - Participatieve processen
 - Ook in juridische instrumenten? (visies, plannen, verordeningen, instructieregels, zorgplichten, maatwerkregels en maatwerkvoorschriften)

Sponge cities

Amsterdam, Rotterdam en Utrecht

Publieke en private initiatieven

Liping Dai, Rebecca Wörner Helena F.M.W. van Rijswijk, Rainproof Cities in the Netherlands. Dutch governance approaches to climate adaptive urban planning, International Journal of Water Resources Development, (under review)

Gebaseerd op multidisciplinaire assessment methode: Van Rijswijk, Edelenbos, Hellegers, Kok & Kuks, (2014). Ten building blocks for sustainable water governance - an integrated method to assess the governance of water. Water International, 39 (5), (pp. 725-742)

	Amsterdam	Rotterdam	Utrecht
Doel	Regen van 60mm/uur in 2020 zonder beschadiging gebouwen en infrastructuur. Volledig rainproof in 2050.	100% climate proof in 2025	Intentie iets te doen met klimaatverandering; zorgplicht omgaan met regen meer en minder dan 20 mm/h
Beschikbare kennis	Nationaal: RioNed. Regionaal: Omgevingsdiensten		
	Computer simulaties	3Di	Kaarten, schaderapporten
Waarden, beginselen, policy discourse	Nationaal: solidariteit, flexibiliteit, duurzaamheid, lange termijn, deregulering, decentralisatie		
	Rainproof Amsterdam	Rotterdam Climate Initiative	Plan Water taken 2016-2019
Participatie	National level: decentralisatie, meer aandacht voor participatie		
	Awareness verbeteren	Awareness verbeteren, eerdere publieksparticipatie	Reageren op schadevoorvallen
	Websites en Faciliteren bewonersinitiatieven		Stakeholders die schade lijden betrekken bij besluitvorming over oplossingen
Trade-Offs	Geen informatie	Klimaatmaatregelen hoog op politieke agenda	Focus op private verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheden, bevoegdheden en beschikbare middelen	Nationaal: (obv Waterwet, Wro, Wm en beleid): gedeelde verantwoordelijkheid gemeente en waterbeheerder (Omgevingswet: gedeelde verantwoordelijkheid alle overheden) Lokaal: zorgplicht in gemeentelijk rioleringsplan (de 3 steden: awareness campaigns)		
	Zorgplicht met focus op maatregelen ipv resultaten	Duidelijke afbakening gemeentelijke zorgplicht	Duidelijke afbakening gemeentelijke zorgplicht
Regelgeving en afspraken	EU: Richtlijn overstromingsrisicobeheer Nationaal: Grondwet, Wro, Wm, Waterwet, beleidsafspraken en intentieovereenkomsten		
	Rainproof Amsterdam	Rotterdam Climate Initiative	Plan Watertaken 2016-2019
Financiering			
	Rioolheffing en specifieke projectfinanciering	Rioolheffing, nationale financiering, 100 Resilient Cities Initiative	Rioolheffing
Engineering, onderhoud en monitoring	Engineering richt zich op klimaatadaptief bouwen en infrastructuur, geen informatie over onderhoud en monitoring		
Compliance en handhaving	Huidige benadering slecht handhaafbaar, nadruk op show cases met best practices en overleg		
Conflictbeslechting	Overleg, nauwelijks rechtsbescherming door de aard van de beleidsinstrumenten		

Wat gaan private partijen doen?

- Wachten tot de overheid het oplost?
- Verzoeken om regelgeving, beleid, maatregelen?
- Schadevergoeding vragen als het mis gaat?
- Zelf een bijdrage leveren?
- En hoe dan? Maatregelen, participeren?

Stedelijk gebied: ter vergelijking: groene daken in het buitenland

“Green roofs are an innovative solution for urban stormwater management. This paper examines governance arrangements for green roofs as a ‘no-regrets’ climate adaptation measure in five cities. We analysed who governs green roofs, why and with what outcome.

Our results show that hierarchical and market arrangements co-exist in the various stages of the policy process. Cities with a higher prevalence of hierarchical arrangements have substantially higher implementation rates for green roofs. Although private sector involvement is crucial for raising efficiencies, a significant level of public responsibility taken by local governments appears to be salient for unleashing the potential of green roofs.”

Mees, H.L.P., Driessen, P.P.J., Runhaar, H.A.C. & Stamatelos, J. (2013). Who governs climate adaptation? Getting green roofs for stormwater retention off the ground. *Journal of Environmental Planning and Management*, 56 (6), (pp. 802-825)

Mees, H.L.P. & Driessen, P.P.J. (2011). Adaptation to climate change in urban areas: Climate-greening London, Rotterdam, and Toronto. *Climate Law*, 2 (2), (pp. 251-280)

Starflood (stedelijk gebied): Landen en case studies

Nederland:	Dordrecht, Nijmegen, Zuidplaspolder
Engeland:	River Thames, London, Hull, Leeds
België:	Antwerpen, Geraadsbergen, Lessines
Zweden:	Gotheburg, Kristianstad, Karlstad
Polen:	Slubice, Poznan, Wroclaw
Frankrijk:	Nice, Nevers, Le Havre

‘s Lands wijs, ‘s lands eer:

Ieder land heeft zijn eigen juridische en bestuurlijke context, die bepaalt wat passend is

	Administratief systeem	Juridisch systeem	<u>Meerdere strategieën voor waterveiligheid?</u> Goed afgestemd of gefragmenteerd?	Verdeling publieke en private verantwoordelijkheden	Invloed van de EU Overstromingsrisico-richtlijn
NL	Gedecentraliseerde eenheidsstaat, shift richting meer decentralisatie	Civil law Gefragmenteerde wetgeving	Ja, maar nadruk op 'defence' (keringen)	Met name publiek, shift naar meer private verantwoordelijkheid Geen verzekeringen	Weinig, wel nieuwe risiconormering
F	Centralistisch shift richting decentralisatie	Civil law	Gefragmenteerd waterveiligheidsbeleid	Met name publiek Verplichte verzekering (publiek/privaat)	Weinig, behalve risicobenadering. Richtlijn biedt nieuwe mogelijkheden
PL	Centralistisch	Civil law, Erfenis van het communisme, vasthouden aan oud gedrag, staat eist de verantwoordelijkheid	Met name preventiestrategie, ontwikkeling richting preparation strategie	Met name publiek	Richtlijn wordt gezien als een belangrijke kans
Eng	Gedecentraliseerd, ontwikkeling naar centralisatie	Common law	Zeer gefragmenteerd overstromings-risicobeheer	Combinatie van publiek en privaat Vrijwillige verzekeringen	Kaarten met gebieden die hoge overstromingsrisico's hebben
BE	Federale staat	Civil law	Gefragmenteerd overstromings-risicobeheer	Met name publiek Verplichte verzekeringen	
SV	Gedecentraliseerd	Civil law Gefragmenteerde regelgeving	Gefragmenteerd overstromings-risicobeheer	Met name publiek Gemeenten en private partijen belangrijkste actoren	Weinig, richtlijn geïmplementeerd in lagere regelgeving

Legitimiteit (toetsingscriteria)

Legitimacy	Social equity	The distribution of costs and benefits are fully considered within the decision-making process and communicated to those affected
	Accountability	There are opportunities for stakeholders to challenge decisions that have been made and hold decision-makers accountable
	Transparency	The decision-making process is transparent so all can see how decisions were made (e.g. public inquiries)
	Participation	Public participation has been sought through various stages in the decision-making process, based on a model of knowledge exchange
	Access to information	Stakeholders have equal access to relevant information about the problem and how it will be managed
	Procedural justice	The process of resolving disputes is considered to be fair
	Acceptability	Decisions are accepted by stakeholders

Legitimiteit 1 (rechtsvergelijking)

Social equity:

- Solidariteit ex post (België, Frankrijk, Nederland) versus
- Vrijwillige verzekering, gereguleerd door de markt (Engeland),
- Basisbeschermingsniveau (Nederland)
- Ontwikkelaar verantwoordelijk voor watertoets en het nemen mitigerende of compenserende maatregelen (Engeland)

Accountability

- Onafhankelijke reviews en publieke controle (Engeland),
- Aansprakelijkheid van politici en overheidsfunctionarissen (Frankrijk) (ook strafrechtelijk)

Transparantie, toegang tot informatie

- Awb (Nederland), informatie beschikbaar via internet
- Formele evaluatie overstromingen uit 2010 (België)

Legitimiteit 2 (rechtsvergelijking)

Participatie

- Formele participatie in orde, maar beperkt tot wat wettelijk verplicht is en het verspreiden van informatie
- Feitelijke participatie is laag (muv NIMBY)

Procedurale rechtvaardigheid

- In alle landen is er toegang tot de rechter
- In Zweden, België en Nederland veelal tot relatief goedkope bestuursrechter, wordt in Nederland steeds beperkter!
- In Frankrijk wordt geklaagd over juridisering

Acceptatie

- **Verplichte informatie door verkopers en verhuurders (België)**
- Meerlaagse veiligheid (België, Nederland) positief en negatief
- 'Leven met water' debat in Engeland behulpzaam

Resultaten

inspiratie voor nieuw klimaatadaptatiebeleid in Nederland?

Sv	• Lokale risico's => Lokale maatregelen en Lokale beheerplannen (+) • Diversiteit in maatregelen en strategieën (+) • Betrek alle relevante actoren bij ontwerp en implementatie • Denk aan samenwerking en effecten buiten traditionele bestuurlijke grenzen • Veiligheidsbeleid te afhankelijk van beschikbaar geld op lokaal niveau (-)
NL	• Veel aandacht voor onderzoek en lange termijn (+) • Toenemende samenwerking tussen verschillende sectoren (+/-) • Goed geïstitutionaliseerd integraal waterbeheer inclusief waterveiligheid (+) • Bindende veiligheidsnormen (+) • Voldoende instrumenten voor de implementatie (+) • Gespecialiseerde nationale en regionale waterbeheerders (+) • Awareness (--) • Pro-active ruimtelijke ordening, stedelijk ontwerp en bouwvoorschriften (-)
PL	• Crisis management systeem (+) • Grensoverschrijdend veiligheidsbeleid (case study Słubice) (+) • National State Forest Holdings (klein waterbergingsprogramma) • Samenwerking NGO and waterbeheerders in Domaszków-Tarchalice (Case study Wrocław)

Eng	• Waterveiligheidsbeleid zeer gefragmenteerd; overstromingen vaak gezien als losstaand/incidenteel probleem (-) • Afstemming, coördinatie en samenwerking moet verbeterd worden(-) (verschillende strategieën is kennelijk niet genoeg om resilience te verwezenlijken) • Initiatiefnemer voert watertoets uit en verzekert mitigatie • Verandering veiligheidsbeleid vraagt geen institutionele veranderingen: flexibiliteit in het systeem (+)
F	• Gecentraliseerd en gefragmenteerd waterveiligheidsbeleid (-) • Betere integratie nodig met stedelijk beleid en watersysteembeleid (-) • Sterk focus op solidariteit (+-) • Toenemende rol lokale actoren: meer bevoegdheden en betere inschatting/bewustwording van risico's (+) • Ontwikkeling van integraal waterveiligheidsbeleid voor lokale benadering (PAPI)
B	• Andere opvattingen over waterveiligheid van publieke en private actoren (-) • Complexe besluitvormingsprocessen (-) • Financiële problemen Wallonië (-) • Gebrek aan afstemming tussen de 3 regio's (-) • Goed werkende watertoets (+) • “duty to inform” in Vlaanderen, River contracts in Wallonië (+)

Fragmentatie

**Meerdere strategieën ontwikkelen is niet
genoeg: risico van fragmentatie>>
coördinatie en/of integratie nodig**

Gilissen, H.K., Alexander, Meghan, Beyers, Jean-Christophe, Chmielewski, Piotr, Matczak, Piotr, Schellenberger, Thomas & Suykens, Cathy (2016). Bridges over Troubled Waters - An Interdisciplinary Framework for Evaluating the Interconnectedness within Fragmented Flood Risk Management Systems. *Journal of Water Law*, 25 (1), (pp. 12-26)

Conclusies Starflood project (1)

Focus niet alleen op klimaatverandering (ZWEDEN), denk ook aan bodemdaling (NLD) en andere oorzaken voor overstromingen (RO)

Vergroot het maatschappelijk debat over de aanpak van klimaatverandering en overstromingen

Veiligheidsnormen (taboe)
Normatieve uitgangspunten
Publieke en private verantwoordelijkheden

Focus op kansen

Building with nature,
Integraal beheer
Sociale veerkracht
Inclusiveness
Burgerschap

Focus niet alleen op geld en economische instrumenten

Kostenbatenanalyse
Verzekeringen

Conclusies Starflood project (2)

Zorg voor toegespitste
besluitvormingsprocessen

Bepaal
beschermingsniveaus

Zorg voor
coördinatiemechanismen

Zorg voor handhaafbare
instrumenten

Let op mogelijke
onbillijke effecten:
Nadeelcompensatie,
subsidies, feitelijke
maatregelen

Maak
'mainstreaming'
van klimaat- en
waterveiligheids-
beleid in andere
sectoren mogelijk:
mer, habitattoets,
watertoets
(landbouw, natuur, energie,
crisisbeleid)

Gebruik een
mix aan
beleids-
instrumenten
(niet alleen
'softe'
instrumenten)

Conclusies

- Adaptatie aan klimaatverandering heeft veel dimensies: in Nederland ligt de nadruk op waterbeheer maar er is meer aandacht nodig voor natuur, gezondheid, ruimtelijke ordening, bouwvoorschriften en adaptatie in de stad.
- De overheid heeft een bijzondere verantwoordelijkheid, gebaseerd op internationale verdragen, de Grondwet en wettelijke zorgplichten.
- Ook burgers hebben eigen verantwoordelijkheden, maar ze moeten wel weten welke dat zijn.
- Decentralisatie, flexibiliteit en een mix aan maatregelen is in beginsel een goede benadering, maar moet niet blijven steken in welwillende vrijblijvendheid.
- Veel beleidsinstrumenten zijn niet-juridisch van aard, waardoor mogelijkheden voor handhaving en rechtsbescherming minimaal zijn.

Debat nodig over normatieve uitgangspunten

- Wie beschermt (publiek of privaat)?
- Welk recht op bescherming is er? En voor wie en wat?
- Wie betaalt (solidariteit of profijt)?
- Wat kan een burger of bedrijf dat last heeft van de negatieve gevolgen van klimaatverandering in tijden van decentralisatie/bestuurlijke afwegingsruimte?
- Is zo veel beleidsvrijheid de beste weg?
- Verdiert het aanbeveling meer juridische instrumenten te gebruiken?
- En gaat de Omgevingswet daarin voorzien?

